

κρίσης του Μαρτίου 1943 που είχε τελικά διευθετηθεί με αποδοχή των αιτημάτων που πρόβαλαν οι επιτροπές στρατιωτών.

Το φθινόπωρο του 1942 η συμμετοχή του στρατού στη μάχη του Ελ Αλαμείν επιβάλλεται για πολιτικούς λόγους. Την άνοιξη όμως του 1944 η γενικότερη εξέλιξη του πολέμου επιτρέπει, αλλά κυρίως η ανάπτυξη του ΕΑΜ στην Ελλάδα επιβάλλει για τους αντίστροφους πολιτικούς λόγους να μην υπάρχει αξιόμαχος και συγκροτημένος στρατός συμπαθών προς το ΕΑΜ. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η κρίση εκδηλώνεται σε πολύ κατάλληλη στιγμή για την βρετανική αλλά και την ελληνική κυβέρνηση δεν προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία ότι επέτρεψαν οι βρετανικές αρχές να εκδηλωθεί για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας. Η ηγεσία του κινήματος δεν υπολόγισε την αποφασιστικότητα της βρετανικής κυβέρνησης να μην επιτρέψει την επικράτηση στασιαστών σε συμμαχικά πολεμικά πλοία στη μεγαλύτερη ναυτική βάση της στη Μεσόγειο. Την αποφασιστικότητα αυτή είχε επιδείξει, διακινδυνεύοντας κήρυξη πολέμου από τη Γαλλία του Vichy, όταν κτύπησε τον Ιούλιο 1940 ένα τμήμα του γαλλικού στόλου στον Οράν του Μαρόκου, προκαλώντας το θάνατο περίπου 1300 ναυτών του, για να τον εμποδίσει να πλεύσει στα λιμάνια της μητροπολιτικής Γαλλίας και στα χέρια των Γερμανών.

Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Παράλληλα με τον προετοιμασία των επιχειρήσεων ο Γεώργιος και ο Leeper προετοιμάζουν την αντικατάσταση του Βενιζέλου από τον Παπανδρέου τον οποίο έχουν επιλέξει για τη θέση αυτή από την πρώτη συνάντηση μαζί του στα μέσα Απριλίου. Επειδή ο Βενιζέλος επιλέγεται ως λύση ανάγκης και με απώτερο στόχο να χρεωθεί την ευθύνη της καταστολής της εξέγερσης ο Γεώργιος σχεδιάζει να διορίσει τον Παπανδρέου μετά την ολοκλήρωση των επιχειρήσεων. Ο Παπανδρέου έχει φροντίσει από τον Ιούλιο 1943 να υποδείξει τον εαυτό του στους Βρετανούς με τρία υπομνήματα που έχει στείλει από την Ελλάδα υπογραμμίζοντας τον κίνδυνο που διατρέχει η χώρα του από τον κομμουνισμό. Προσωπικά ευγνώμων, όπως και πολλοί Έλληνες, όπως ο ίδιος δηλώνει, για την υπομονή των Βρετανών στη διάρκεια αυτής της κρίσης, εξηγεί στον Βρετανό πρεσβευτή ότι είναι έτοιμος να αναλάβει πρωθυπουργός αμέσως μόλις ο Γεώργιος το αποφασίσει. Σχεδιάζει να σχηματίσει ολιγομελή κυβέρνηση και να διατηρήσει τον Βενιζέλο ως

υπουργό Εθνικής Άμυνας. Με τη στήριξη της βρετανικής κυβέρνησης θα προσκαλέσει τον ΕΑΜ να στείλει αντιπροσώπους, αν και δεν πιστεύει ότι η οργάνωση αυτή θα συμμετάσχει στην εθνική κυβέρνηση. Οι αντιπρόσωποι αυτοί είναι απαραίτητο να έρθουν στην Μ. Ανατολή και αν δεν συμπεριφερθούν σωστά τότε θα τους καταγγείλει στον ελληνικό λαό ζητώντας από τη βρετανική κυβέρνηση να πράξει το ίδιο. Ο Παπανδρέου δηλώνει στον Leeper ότι έχει πλήρη εμπιστοσύνη στον εαυτό του επειδή γνωρίζει ότι λειτουργεί ως ο σημαιοφόρος του πραγματικού πνεύματος της αντίστασης μέσα στην Ελλάδα. Παράλληλα εξελίσσεται μία οργανωμένη εκστρατεία στήριξης του από τους βρετανούς. Ο Churchill, αποδεχόμενος την πρόταση του Γεώργιου να δηλώσει ότι αυτός ο ίδιος επιθυμεί την αντικατάσταση του Βενιζέλου επισημαίνει ότι πρέπει να διαμορφώσει το BBC και ο βρετανικός τύπος ένα θετικό κλίμα για την επερχόμενη πρωθυπουργοποίηση του Παπανδρέου. Για να μην επικριθεί ότι έχει απορρίψει την μέχρι πρόσφατα αντιμοναρχική στάση του πρέπει οι εφημερίδες να κατανοήσουν ότι η πραγματική αντιπαράθεση είναι τώρα μεταξύ του έθνους και των αναρχικών στοιχείων που προσπαθούν να καταλάβουν την εξουσία. Για το λόγο αυτό ο Παπανδρέου πιστεύει ότι είναι εντελώς ακατάλληλη η στιγμή για να ανακινήσει το πολιτειακό.⁴⁷

Την ημέρα που παραδίδονται τα πλοία ο Βενιζέλος υποβάλλει την παραίτηση του μετά από επισήμανση του Βρετανού πρεσβευτή ότι πρωθυπουργός πρέπει να είναι κάποιος που έχει πρόσφατα έρθει από την Ελλάδα ώστε να μπορεί να εκφράσει με το απαραίτητο κύρος το δημόσιο αίσθημα που επικρατεί εκεί. Ο Γεώργιος την αποδέχεται όπως έχει ήδη συμφωνήσει με τον Leeper και αναθέτει στον Παπανδρέου να σχηματίσει κυβέρνηση.

Η αναζήτηση του όμως υποψήφιων για τους υπουργικούς θώκους δεν αποδίδει παρά την επιστράτευση και τις φιλότιμες προσπάθειες του Βρετανού πρεσβευτή. Οι Έλληνες πολιτικοί στο Κάιρο αρνούνται με το επιχείρημα ότι η ισχυρή κυβέρνηση που επιζητούν οι Βρετανοί να σχηματιστεί θα αποφασιστεί στην πολιτική διάσκεψη. Οι Βρετανοί αντίθετα επιδιώκουν να ηγείται ο Παπανδρέου συγκροτημένης κυβέρνησης με συγκεκριμένο πρόγραμμα όταν αρχίσει η διάσκεψη ώστε να αποσπάσει την πρωτοβουλία από το ΕΑΜ ακόμα

⁴⁷ F.O.371/43730 R6615, R6661 τηλεγράφημα F.O 174 και τηλεγράφημα Leeper 275, 24 και 25 Απριλίου 1944

και αν αυτό χρησιμοποιήσει το επιχείρημα ότι η δική του κυβέρνηση ήδη λειτουργεί στα βουνά.

Η διαφορετική άποψη του Βενιζέλου στο θέμα αυτό αλλά κυρίως η πεποίθηση ότι θα ενδώσει στις απόψεις του ΕΑΜ οδηγούν τον Leeper στην απόφαση να τον ωθήσει σε παραίτηση παρά το γεγονός ότι ο Γεώργιος διστάζει να το πράξει. Συγκροτείται έτσι μία κυβέρνηση “βρετανικής κατασκευής” , όπως ο ίδιος ενημερώνει το Foreign Office αλλά με την κατάλληλη ηγεσία για να διευθύνει τη διάσκεψη.⁴⁸ Ο Παπανδρέου δεν κατορθώνει τελικά να αποκτήσει υπουργούς και ορκίζεται μόνος του. Έχει όμως την υποστήριξη του βρετανού και του αμερικάνου πρεσβευτή, του πρωθυπουργού της Νοτιοαφρικανικής Ένωσης J. Smuts αλλά και του Churchill ο οποίος με προσωπικό μήνυμα που δημοσιεύεται στον τύπο υπόσχεται την ισχυρή και σταθερή υποστήριξη της Βρετανίας.

Εκτός από ένα μήνυμα του Βενιζέλου, αποτέλεσμα και αυτό συνδυασμένων πιέσεων, οι Έλληνες πολιτικοί δεν παρέχουν καμία υποστήριξη στον Παπανδρέου. Παράλληλα η βρετανική πλευρά αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο να αποτύχει η διάσκεψη. Σ’ αυτή την περίπτωση θα υποβαθμίσει τη σημασία της επισημαίνοντας στον τύπο ότι η διάσκεψη δεν μπορεί να θεωρηθεί συντακτική συνέλευση εφ’ όσον οι αντιπρόσωποι σ’ αυτήν δεν έχουν εκλεγεί και γι αυτό η μόνη σημαντική συμβολή της είναι να παροτρύνει τον Παπανδρέου να συστήσει στον Γεώργιο να διευρύνει την κυβέρνηση.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ.

Η βρετανική κυβέρνηση επιδιώκει το Συνέδριο αυτό να ολοκληρωθεί με το σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας στην οποία να συμμετέχουν όλα τα πολιτικά κόμματα και το ΕΑΜ. Η συμμετοχή του ΕΑΜ είναι απαραίτητη γιατί όπως πιστεύουν οι Βρετανοί μόνο τότε μπορούν οι στρατιωτικές δυνάμεις τους και η ελληνική κυβέρνηση να αποβιβαστούν στην Ελλάδα χωρίς να συναντήσουν αντίσταση.

Τα αστικά πολιτικά κόμματα και ο Ζέρβας αρνούνται αρχικά να στείλουν αντιπροσώπους αν λάβει μέρος και το ΕΑΜ αλλά τελικά συνειδητοποιούν ότι

⁴⁸ F.O.371/43730 R6820, R6881 τηλεγραφήματα Leeper 285 και 289, 28 και 29 Απριλίου 1944